

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
В УКРАЇНІ:
ПИТАННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТА
БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЇ**

Колективна монографія

*За загальною редакцією
доктора економічних наук, професора
Фінагіної Олеси Валентинівни*

«Пономаренко»
Черкаси-2018

УДК 334.7(477)
ББК 65.29-4(4Укр)
К 65

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Черкаського державного технологічного університету
(протокол № 7 від 18 грудня 2017 р.)*

Рецензенти:

Савченко Сергій Олегович, доктор економічних наук, професор, проректор з науково-дослідної роботи Східноєвропейського університету економіки і менеджменту (м. Черкаси);

Гончаренко Ірина Георгіївна, – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету (м. Черкаси).

Автори:

Фінагіна О. В., Захарова О. В., Скібська К. О. (1.1); Григор О. О., Якушев О. В. (1.2); Манн Р. В., Андреева К. А., Чернишов О. Ю., Плигач К. Д. (1.3); Білан О. В., Гулак Д. В., Трояновський В. Є. (1.4); Панкова Л. І., Панков М. О., Матвієнко О. Д. (1.5); Сурай А. С., Денисенко Т. О., Грамотенко А. С. (1.6); Зінченко О. А., Горохова Л. П. (1.7); Проданова Л. В., Котляревський О. В., Гавриленко Я. В. (2.1); Бойко А. І., Плаксюк О. О., Беспалько Т. І. (2.2); Яценко О. В., Бітюк І. М., Ткаченко І. П. (2.3); Панкова Л. І., Потапенко Т. П., Кучер А. В. (2.4); Пашкевич М. О., Васильконова Е. О., Пріхно І. М. (2.5); Солоха Д. В., Чумаченко Ю. С., Борецька Ю. В. (2.6); Кабанець І. А. (2.7); Осипова Є. Л. (2.8)

Концептуальні засади підтримки малого та середнього бізнесу в Україні: питання кластеризації та бізнес-інкубації: колективна монографія / за ред. проф. О. В. Фінагіної, ЧДТУ. – Черкаси: Видавець Пономаренко Р.В., 2018. – 158 с.

К 65

ISBN 978-966-2554-39-7

У колективній монографії розглядаються теорія і практика підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Аргументовано необхідність державної підтримки національного бізнесу інструментами та методами інкубації й кластеризації. Проаналізовано галузеві та регіональні особливості інкубації бізнесу та кластероутворення в економіці України. Обґрунтовано концептуальні засади підтримки малого та середнього бізнесу та визначено основні напрями державної економічної та регуляторної політики у сфері підтримки малого і середнього бізнесу.

Видання адресоване науковцям, аспірантам та магістрантам, небайдужих до проблематики розвитку малого та середнього бізнесу, викладачам та студентам вищих навчальних закладів; може стати в нагоді власникам бізнесу, керівникам та фахівцям, залученим до вирішення проблем розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу.

УДК 334.7(477)
ББК 65.29-4(4Укр)
© Черкаський державний
технологічний університет, 2018

ISBN 978-966-2554-39-7

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Розділ 1 КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ТА БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЯ: ГАЛУЗЕВИЙ І РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ.....	8
1.1 Моніторинг ступеня поширення процесів кластероутворення на ринку праці України.....	8
1.2 Концепція створення бізнес-інкубатора вищого навчального закладу в регіоні.....	18
1.3 Інвестиційна активність в Україні та перешкоди на шляху розвитку інноваційних кластерів.....	27
1.4 Концептуальні засади кластеризації регіональних електроенергетичних ринків України та перспектив нарощення потенціалу бізнес-інкубації.....	39
1.5 Кластеризація як методичний та організаційний аспект інтеграції банківської та біржової діяльності.....	48
1.6 Проблеми та особливості формування ділового середовища регіонів України: факторний аналіз.....	57
1.7 Вплив розвитку малого бізнесу на формування іміджу інноваційного регіону.....	64
Розділ 2 КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	73
2.1 Державна регуляторна політика у сфері підтримки малого і середнього бізнесу в Україні та її результативність.....	73
2.2 Передумови формування національної кластерної економіки: перспективи управління трансфером знань університетів	83
2.3 Концептуальні засади розвитку інноваційної системи України: проблемні аспекти ділового середовища регіонів.....	90
2.4 Стратегічні засади формування національної інноваційної моделі кластерної політики.....	97
2.5 Ділове середовище регіонів та проблеми формування позитивного іміджу територій України.....	108
2.6 Процеси інтеграції в діловому середовищі регіонів: аграрно-промисловий комплекс.....	114
2.7 Теоретичні засади емпіричного виміру ефекту підприємницьких інновацій відносним рухом маси додаткового продукту в робочому дні.....	123
2.8 Логістичний аутсорсинг як інструмент оптимізації транспортно-логістичної системи регіону.....	133
Література.....	143

Характерною особливістю і перевагою кластерних формувань є те, що увага концентрується не на окремих підприємствах, а на взаємовідносинах між підприємствами і установами, які входять до складу кластера. А взаємовідносини будуються, насамперед, на засадах кооперації, відкритості, довіри та довгострокових договірних стосунків. Саме створення нових ефективних зв'язків між учасниками об'єднання породжує властивості, якими не володіє жоден з учасників, що забезпечує комплексну систему генерації знань, перетворення їх в інновації, а також подальшу комерціалізацію останніх [12].

2.3 Концептуальні засади розвитку інноваційної системи України: проблемні аспекти ділового середовища регіонів

У сучасних умовах при переході до інноваційного розвитку країни, економічна політика держави повинна бути спрямована на організацію та стимулювання нововведень, а також перетворення їх в стійку основу розвитку ділового середовища регіонів України. Одним з головних напрямків розвитку і стимулювання інноваційної діяльності ділового середовища є створення інноваційної інфраструктури – сукупності суб'єктів і об'єктів інноваційної діяльності, що забезпечують надання послуг зі створення і реалізації інноваційної продукції.

Крім того, одним з головних елементів державної і регіональної політики стимулювання розвитку ділового середовища є створення в регіонах країни в цілому сприятливого інвестиційного клімату, що сприяє формуванню позитивного іміджу галузей та територій і як наслідок, підвищення їх інвестиційної привабливості і залучення капіталу інвесторів. Сукупність таких факторів як: фінансові, правові, політичні, соціально-економічні, культурні, мають вагомий вплив на інвестиційний клімат економіки країни. Від показників інвестиційного клімату залежить оцінка інвестором свого підприємницького ризику при вкладенні капіталу в бізнес. Диспропорції в розвитку ділового середовища регіонів України свідчить про необхідність підвищення інвестиційної їх привабливості для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Для формування сприятливого інвестиційного клімату держава сприяє створенню ефективної інноваційної інфраструктури, яка являється базисом для функціонування бізнесу, в тому числі і малого підприємництва. В умовах обмеженості фінансових ресурсів перед державою постає актуальна задача вибору найбільш пріоритетних проектів для їх фінансування [5].

Ефективна інвестиційно-інноваційна політика сприяє покращенню інвестиційного клімату не тільки для внутрішніх інвесторів а і для іноземних приватних інвесторів, так як без інвестицій неможливо підвищити інноваційний рівень виробництва та конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішнього та світовому ринках. При чому, саме малий бізнес найчастіше є носієм інновацій [1].

У сучасних вітчизняних дослідженнях окреслена та вмотивована ключова роль інновацій в формуванні ефективного ділового середовища регіонів. Розглянуті наукові підходи до процесів впровадження інновацій в економіку регіонів. Аргументовано, що важливу роль в інноваційному процесі відіграють, крім бізнесу, два елементи, що знаходяться поза ринкового сектора: уряд і сфера науки, які є компонентами ділового середовища регіону [11].

Малий бізнес – це основа ефективного ділового середовища країни та її регіонів. Підприємництво вносить зміни в економіку, як на макрорівні так і на мезо-, мікрорівні, та відіграє визначальну роль в реалізації тих завдань, що поставлені перед економікою сьогодення [2].

В рамках державної та регіональної економічної політики України велике значення надається розвитку та підтримці підприємництва. Розвиток малого підприємництва було визнано як один з пріоритетних напрямів діяльності Уряду України. Адже, розвиток малого підприємництва можна визначити як швидкий та ефективний спосіб вирішення соціально-економічних проблем держави на довгий термін. Заходи, що спрямовані на підтримку та розвиток малого підприємництва є основою соціально-економічної політики держави в напрямку оздоровлення ділового середовища регіонів країни.

Формування інвестиційно-інноваційного розвитку країни передбачає створення та підтримку нових підприємств в рамках технопарків, промислових парків, бізнес-інкубаторів для розвитку інфраструктури. В Україні за останні роки було відмічено значне зростання кількості малих підприємств. Проте, на жаль, країна відстає по основним інтегрованим показникам, що можуть охарактеризувати розвиток малого підприємництва, від європейських держав. Зважаючи на такий стан ситуації, розвиток малого підприємництва в Україні потребує обов'язкової підтримки з боку держави.

До ефективного інструменту підтримки малого бізнесу можна віднести бізнес-інкубатор. Для успішної інноваційної діяльності необхідна розвинена інноваційна інфраструктура, яка повинна бути сформована в рамках національної інноваційної системи (НІС) [3]. Під національною інноваційною системою мається на увазі сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності в межах національних кордонів. Теоретично НІС повинна охоплювати і підпорядковуватись єдиній кінцевій меті всіх стадій інноваційного процесу, погоджуючи інтереси і координуючи діяльність всіх учасників підприємств та організацій. Суттю інноваційних систем є формування державно-приватного партнерства, при якому державна влада і бізнес виступають як рівноправні партнери, взаємно доповнюючи один одного. Держава повинна підтримувати науково-технічний сектор і систему освіти, забезпечувати вільний доступ до результатів наукових досліджень в державному секторі, створювати умови для їх комерційного використання, покращувати інноваційну інфраструктуру, систему підготовки

кваліфікованого персоналу та нормативно-правову базу для стимулювання підприємництва. Бізнес при цьому бере на себе не тільки весь комерційний ризик роботи на ринку інноваційної продукції, але й увесь прибуток теж. Держава отримує свої дивіденди від податків, вирішення соціальних проблем і, найголовніше, від зміцнення своїх позицій по відношенню до інших держав на світовій арені. Варто відзначити, що така взаємодія держави і бізнесу цілком відповідає й інтересам громадянського суспільства в цілому.

Розглянемо більш докладно основні принципи формування НІС.

Основними завданнями НІС є [6]:

- освоєння виробництва та створення ринкових передумов реалізації високотехнологічної конкурентоспроможної продукції (послуг);
- створення умов для динамічного і ефективного оновлення морально і фізично зношених основних виробничих фондів у сфері створення високотехнологічної конкурентоспроможної продукції (послуг);
- створення умов для формування інтегрованої тріади «наука - освіта - промислове виробництво» в інтересах розвитку інноваційного потенціалу.

Основна функція НІС – забезпечення успішного економічного розвитку країни і підвищення якості життя населення за рахунок:

- створення додаткових робочих місць у сфері науки, виробництва і послуг;
- збільшення надходження до бюджетів різних рівнів за допомогою нарощування обсягів виробництв на наукоємну конкурентоспроможну продукцію;
- підвищення освітнього рівня населення країни;
- вирішення національних екологічних і соціальних проблем шляхом використання новітніх технологій.

Вихідними даними для формування НІС є:

- макроекономічний прогноз соціально-економічного розвитку держави;
- стан і напрямки розвитку нормативного правового забезпечення інноваційної сфери, науково-технологічного та промислового потенціалу країни, внутрішнього товарного ринку і ринку праці;
- обумовлені форми прямого і опосередкованого державного регулювання інноваційної сфери.

Необхідно відзначити, що традиційно основними умовами формування НІС вважаються:

- держава, яка має основний інтерес та виступає ініціатором створення НІС і всебічно забезпечує її розвиток ресурсами на основі щорічного вибору пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- орієнтовані фундаментальні і прикладні дослідження, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету;
- освоєння виробництва високотехнологічної конкурентоспроможної продукції (послуг), що забезпечується в основному за рахунок власних

ресурсів державного сектора економіки (власниками промислових підприємств).

При цьому, основними організаційно-технічними вимогами до НІС є [7]:

- формування НІС повинно базуватися на вітчизняних науково-технологічних, інтелектуальних та фінансових ресурсах, інтегрованих регіональних інноваційних підсистемах, що сформовані на основі узгодження регіональних та державних пріоритетів;

- підвищення конкурентоспроможності випущеної наукомісткої продукції (послуг) в першу чергу повинно досягатися на внутрішньому ринку;

- основним механізмом реалізації державної інноваційної політики є найважливіші інноваційні проекти державного значення, що формуються на основі стратегічних пріоритетів інноваційно-технологічного розвитку країни;

- програми, спрямовані на підтримку вітчизняного товаровиробника і підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг);

- пряма державна підтримка повинна мати адресний характер і може здійснюватися за допомогою капітальних вкладень, або шляхом передачі прав на інтелектуальну власність.

Формування НІС є початковою стадією побудови постіндустріального суспільства, основу економіки якого становить одержання і використання нових знань. Аналіз теорії і практики формування інноваційних систем в ряді країн дозволяє визначити об'єктивні економічні закономірності розвитку НІС, серед яких [4]:

- зростання інтеграції науки, освіти, виробництва і ринку, що веде до збільшення обсягів та інтенсивності внутрішніх взаємозв'язків і взаємодії між підсистемами і елементами НІС;

- посилення інноваційної орієнтованості інвестицій;

- збільшення ролі держави, регіонів і окремих територіальних міжрегіональних комплексів у формуванні та розвитку НІС.

Стандартно НІС включає наступні компоненти [8]:

- нормативно-правову базу інноваційної діяльності;

- суб'єкти інноваційної діяльності;

- інноваційну інфраструктуру НІС.

Зобразимо схематично структуру національної інноваційної системи на рис. 2.4.

Проведемо детальний аналіз елементів НІС:

1. Нормативно-правова база інноваційної діяльності. Держава визначає правила функціонування і взаємодії учасників інноваційного процесу через формування нормативно-правового середовища. Крім того, вона проводить державну політику в області інноваційної діяльності. Державна інноваційна політика - це частина державної соціально-економічної політики, пов'язана з здійсненням державою комплексу організаційних, економічних і правових заходів, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності. В рамках інноваційної політики органи державної влади визначають цілі інноваційної

стратегії та механізми підтримки пріоритетних інноваційних програм і проєктів. Одним із способів впливу на загальний інноваційний процес в країні є надання державою фінансових коштів (гранти, державні замовлення і т.д.) учасникам інноваційної діяльності, які реалізують різні інноваційні програми, під якими розуміється комплекс інноваційних проєктів і заходів, узгоджених за ресурсами, виконавцями і термінами їх здійснення та забезпечують ефективне вирішення завдань по освоєнню і поширенню принципово нових видів продукції (технологій).

2. Суб'єкти інноваційної діяльності. Суб'єкти інноваційної діяльності - фізичні та юридичні особи, які здійснюють виробництво та просування інноваційного продукту. До них відносяться: державні органи управління інноваційною діяльністю; науково-дослідні інститути (НДІ); вищі навчальні заклади (ВНЗ), які проводять наукові дослідження; інноваційні центри; бізнес-інкубатори; технопарки; технополіси; фінансово-кредитні інноваційні установи.

3. Інноваційна інфраструктура НІС. Інноваційна інфраструктура - сукупність юридичних осіб, ресурсів та засобів, що забезпечують матеріально-технічне, фінансове, організаційно-методичне, інформаційне, консультаційне та інше обслуговування інноваційної діяльності. Традиційно в економіці під інфраструктурою розуміють сукупність систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва, або для забезпечення умов життєдіяльності суспільства [9]. Важливо відзначити головну особливість будь-якої інфраструктури, а саме: інфраструктура - це спеціалізована підсистема, що надає послуги всім суб'єктам виробничих або соціальних процесів. Інноваційну інфраструктуру необхідно розглядати, як підсистему НІС, представлену у вигляді сукупності певних організацій, і їх взаємозв'язків з різними елементами інноваційної підсистеми, що сприяє розвитку інноваційного бізнесу на різних стадіях його життєвого циклу, а також реалізації інноваційного ланцюжка на території, і спрямований на формування економіки, заснованої на знаннях. У зв'язку з цим існують різні погляди на інноваційну інфраструктуру. З одного боку, інноваційною інфраструктурою називається сукупність всіх підсистем, що забезпечують доступ до різних ресурсів (активів) і (або) надають ті чи інші послуги учасникам інноваційної діяльності [10]. З іншого боку, інноваційна інфраструктура - це сукупність суб'єктів інноваційної діяльності і взаємозв'язків між ними, які виробляють нові знання і нововведення, перетворюють їх в нові продукти і послуги, забезпечують їх поширення і споживання в умовах ринку.

Метою функціонування інноваційної інфраструктури як підсистеми НІС є сприяння розвитку інноваційного бізнесу на різних стадіях його життєвого циклу.

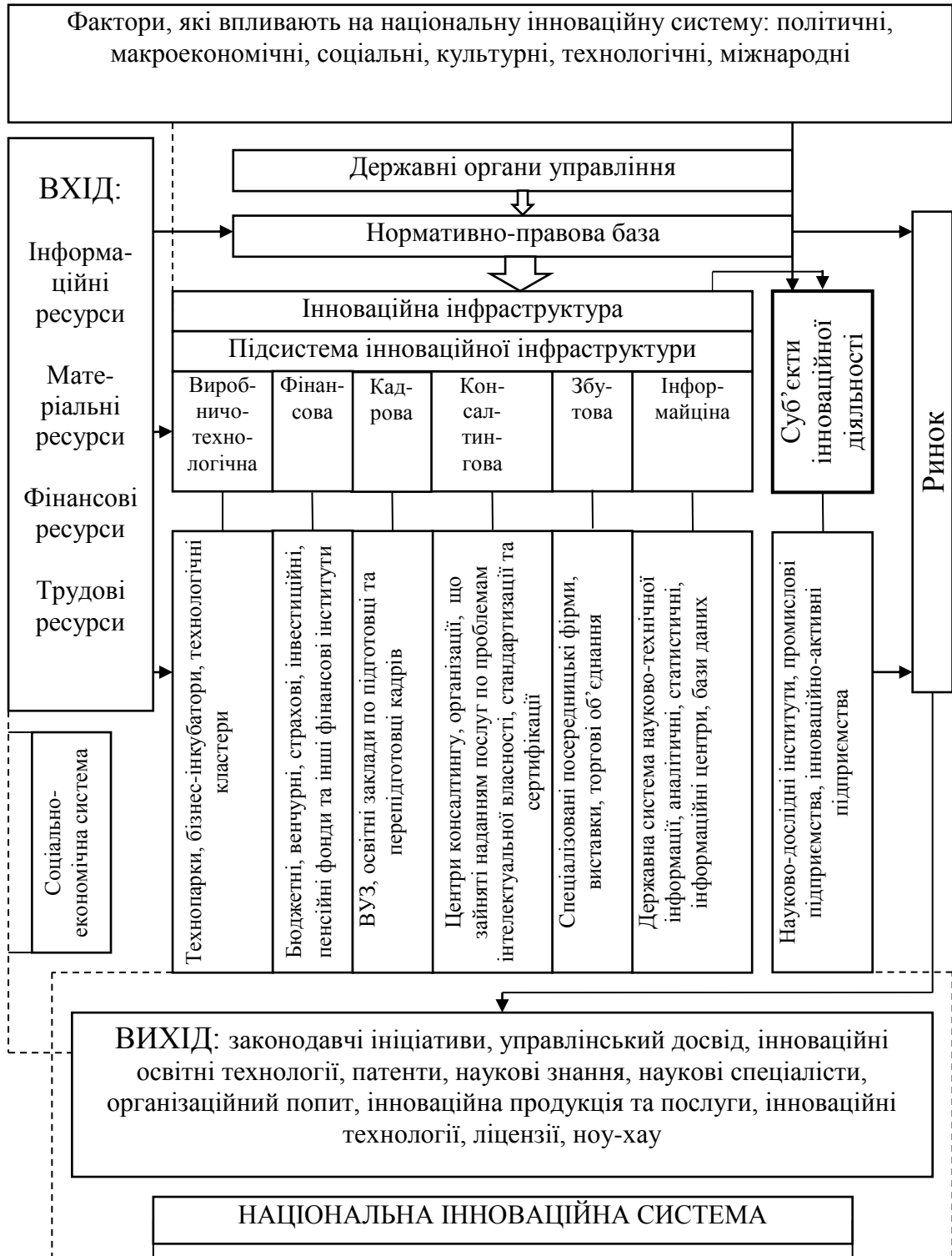

Рис. 2.4. Структура національної інноваційної системи

Джерело: розроблено автором

Звідси можна виділити функції інфраструктури НІС [9]:

- створення наукоємного малого підприємництва;
- комерціалізація наукових розробок вузів, НДІ;

– надання послуг з метою заповнення відсутніх компетенцій інноваційного бізнесу, виражених в формуванні, тим самим, додаткових конкурентних переваг.

Всі організації, що належать до інноваційній інфраструктури перебувають в певному технологічному і економічному зв'язку, що виражає єдність етапів інноваційної діяльності. Організації в сукупності утворюють інноваційну інфраструктуру, розрізняються по секторам, типу організацій, по територіях, включаючи закордонні організації та підприємства.

За допомогою різних елементів інноваційної інфраструктури вирішуються такі основні завдання сприяння інноваційній діяльності, такі як:

- інформаційне забезпечення;
- виробничо-технологічна підтримка інноваційної діяльності;
- завдання сертифікації і стандартизації інноваційної продукції;
- сприяння просуванню ефективних розробок і реалізації інноваційних проектів;
- проведення виставок інноваційних проектів і продуктів;
- надання консультаційної допомоги;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів для інноваційної діяльності і інші.

Ринкова орієнтація інфраструктури НІС визначає її здатність забезпечувати виконання всіх своїх функцій в умовах сучасної ринкової економіки і швидко адаптацію до постійних динамічних змін. Кінцевою метою формування інфраструктури є не тільки створення конкретних господарюючих суб'єктів для більш ефективного ведення ними науково-технічної та інноваційної діяльності, а забезпечення здійснення їх сукупної діяльності в інтересах суспільства, включаючи подолання спаду виробництва, його структурну перебудову і зміну номенклатури продукції, що випускається, посилення її конкурентоспроможності і привабливості для внутрішнього та зовнішнього ринків, створення нових робочих місць і збереження науково-технічного потенціалу.

Відповідно до зазначеного вище інфраструктура науково-технічної та інноваційної діяльності повинна являти собою комплекс таких взаємопов'язаних об'єктів і дій:

- інформаційне забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності, що дає можливість доступу до складових її баз і банків даних на різних умовах (в тому числі комерційних) для всіх зацікавлених в цьому організацій та індивідуальних підприємців незалежно від їх форм власності;
- експертиза (включаючи державну) науково-технічних та інноваційних програм, проектів, пропозицій і заявок;
- фінансово-економічне забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності, активно використовує різні позабюджетні джерела коштів (насамперед ресурси місцевих підприємницьких структур, а також інвестиції з інших регіонів і країн) і одночасно передбачає пряму і непряму державну підтримку інноваційної діяльності;

- виробничо-технічна підтримка створення нової конкурентоспроможної наукомісткої продукції і високих технологій, в тому числі з використанням лізингу;
- сертифікація наукоємної продукції;
- просування науково-технічних розробок і наукомісткої продукції на регіональні, міжрегіональні, вітчизняні і зарубіжні ринки;
- підготовка і перепідготовка кадрів для науково-технічної та інноваційної діяльності в умовах ринкової економіки, включаючи навчання цільових «менеджерських команд» для управління реалізацією конкретних підприємницьких проектів;
- координація та регулювання розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, які дозволяють через економічні методи і інформаційний вплив управляти цими видами діяльності для їх більш ефективного здійснення.

У інноваційну інфраструктуру включаються організації, фірми, об'єднання, що охоплюють весь цикл здійснення інноваційної діяльності, що представляє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного систем і відповідних їм організаційних елементів, необхідних і достатніх для ефективного здійснення даних видів діяльності.

Підвищення інвестиційної привабливості території (країни, регіону) забезпечується шляхом розвитку підприємництва та залучення інвесторів, проте, виникають наступні труднощі: з одного боку, в Україні існують всі елементи фінансової інфраструктури - банки, страхові та лізингові компанії, недержавні пенсійні фонди, факторингові компанії; з іншого боку, доступ до інвестиційних ресурсів на оптимальних умовах мають середині і великі підприємства, що займають стійкі положення на ринку, а у підприємців-початківців практично немає шансів залучити фінансові ресурси для своїх проектів, в зв'язку з відсутністю кредитної історії, тому вони змушені шукати додаткові джерела спів фінансування, - ці особливості характеризують сучасне ділове середовище регіонів України [12].

2.4 Стратегічні засади формування національної інноваційної моделі кластерної політики

Одним з найважливіших напрямків вирішення завдань сучасної економіки є створення умов для поширення процесів кластеризації, що надають можливість реалізувати конкурентоздатний потенціал територій та сформуванню національну інноваційну модель кластерної політики. На сьогодні використання кластерного підходу вже зайняло певну нішу у стратегіях соціально-економічного розвитку ряду суб'єктів та територіальних утворень України. Ряд проектів розвитку територіальних кластерів реалізуються за ініціативним принципом. На регіональних рівнях

ЛІТЕРАТУРА

Розділ 1.1

1. Андрусяк Н.С. Рекреаційно-туристичні кластери як ефективний інструмент міжрегіональної та міжнародної співпраці // *Географія та туризм*. 2014. Вип. 28. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/andrusjak.htm (дата звернення: 10.07.2016).
2. Войнаренко М., Береза А. Кластерні об'єднання: міжнародний досвід та українські реалії. *Економіст*. 2013. №10. С.27–30.
3. Захарова О.В. Закономірності управління знаннями на рівні підприємства як інструмент досягнення країною стану економіки знань. *Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. Черкаси, 2016. Випуск 43. Част. II. С. 29-36.
4. Захарченко В.І., Захарченко С.В. Кластерний підхід до підвищення конкурентоспроможності регіонів України. *Український географічний журнал*. 2011. № 2. С. 28–33.
5. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналітична доповідь. / С.О. Біла, Я.А. Жаліло, О.В. Шевченко, В.І. Жук [та ін.]; за ред. С.О. Білої. Київ: НІСД, 2011. 80 с.
6. Коляденко С.В. Кластери як один з інтегрованих формувань в АПК. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. Серія: Економічні науки. 2009. Вип. 22. С. 256–260.
7. Кратт О.А., Глазков О.Л. Споживчі переваги послуг вищої освіти. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Сер.: Економічна. 2014. № 5. С. 5–11.
8. Куриляк Є. Кластеризація; європейський досвід і його імплементація в Україні. *Журнал європейської економіки*. 2014. Том 13 (№3). С. 273–295.
9. Лисенко В. Кластери – нові можливості для розвитку економіки регіону / ІС-Консалтинг. URL: <http://isc.biz.ua/articles/21-razvitie-obshchestva/47-klasteri-novi-mozhливosti-dlya-rozvitku-ekonomiki-regionu> (дата звернення: 10.05.2017).
10. Первый агрорекреационный кластер туристического направления открыли на Львовщине / UKRAVIT. URL: <https://agroreview.com/ru/news/pervuj-ahrorekreacyonnyj-klaster-turysticheskoho-napravleniyya-otkryly-na-lvovshchine> (дата звернення: 30.08.2017).
11. Підсумки: У 2016 році розпочато створення 6 агро-рекреаційних кластерів / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua/uk/node/22957> (дата звернення: 10.01.2017).
12. Портал «Українські Кластери». URL: <http://ucluster.org/universitet/> (дата звернення: 10.01.2017).
13. Почтовюк А.Б. Інструменти вдосконалення відносин в середовищі

«індивід-держава-внз-роботодавець». *Ефективна економіка*. 2014. №6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3131> (дата звернення: 10.06.2016).

14. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В.С. Кравців. Львів, 2015. 52 с.

15. Скібська К.О. Поширення процесів кластероутворення на ринку праці України. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування*: зб. тез наук. робіт учасників всеукр. наук. конф. (м. Черкаси, 12-13 квітня 2017 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2017. – С. 260–262.

16. Собкевич О., Русан В., Юрченко А. Щодо державної підтримки розвитку аграрних кластерів в Україні. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/760/> (дата звернення: 12.03.2016).

17. Создается транспортный кластер на базе Одесского порта / Веб-сайт Одеського морського порту. URL: <http://www.port.odessa.ua/ru/press-tsentr/novosti/port/5420-sozdaetsya-transportnyiy-klaster-na-baze-odesskogo-porta> (дата звернення: 10.05.2017).

18. Терованесов М.Р., Терованесов А.М. Основні напрями вдосконалення управління системою вищої освіти // *Бізнес-Інформ*. 2017. №4. С. 157–162.

19. Українське агентство кластерного розвитку КЛАСТ-УА. URL: <http://clust-ua.org/> (дата звернення: 10.01.2017).

20. Федулова Л.І. Методологічні засади формування технологічних кластерів. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 3. С. 61–73.

21. Черномаз П. Еврорегион «Слобожанщина» и перспективы украинско-российского трансграничного сотрудничества. *Часопис соціально-економічної географії*: зб. наук. праць. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. Вип. 7 (2). С. 85–92.

22. Чупайленко О.А. Транскордонні транспортно-логістичні кластери та транскордонні об'єднання в Україні. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2014. Вип. 14(1). С. 266–274.

23. Шевченко Л.С. Ринок праці: сучасний економіко-теоретичний аналіз: монографія. Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. 336 с.

24. Шовкалюк В.С. Кластери та інноваційної розвиток України / Створення та функціонування інноваційних кластерів. Київ, 2009. С. 2–14.

25. *Beyond Jobs An Era in the Making*. Wolfgang Price. First Edition, 2014. 239 p.

Розділ 1.2

1. Григор О.О., Якушев О.В., Андреева К.А., Білан О.Ю. Вектори соціальних та економічних трансформацій: процеси інкубації та

кластеризації в регіоні. *Трансформаційні перетворення економічних систем: виклики сучасності* / За загальною редакцією Прямухіної Н.В. – Київ: Кондор-Видавництво, 2017. – С.178–189.

2. Манн Р.В. Якушев О.В. Модель інноваційно-освітнього бізнес-інкубатору ВНЗ на основі інформаційного потенціалу регіону. *Science and education: organizational and economic aspects. – Collective monograph. – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2015. P.30–42.*

3. Якушев О.В. Регіональні аспекти розвитку бізнес-інкубаторів в Україні. *Зб. наук. праць «Економіка і організація управління Донецького національного університету»*. Вінниця: ДонНУ, 2016. №2 (22). С.113–122.

Розділ 1.3

1. Andreeva K. The direction of innovation theory development in the system of knowledge of national economy and regional management. *Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Черкаси, 2017. Випуск 44. ч. II. С. 5–12.*

2. Андреева Е.А. Украинский опыт адаптации процессов кластеризации. *Макроекономічні проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку: XXVI Міжнародна науково-практична конференція, 11-12 жовтня 2013 р. Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2013. С. 34–36.*

3. Андреева К.А. Особливості інноваційної діяльності та процесів кластеризації в економіці України. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської наукової конференції, 12–13 квітня 2017 р. Черкаси: ЧДТУ, 2017. С. 194–196.*

4. Бузько І. Р., Бойченко Е. Б. Обґрунтування форм діагностики продуктивних сил в контексті розвитку регіонального соціуму. *Економка і право. Серія: Економіка. 2015. №3 (42). С. 19–26.*

5. URL: http://www.dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_08%2007%2020.

6. Зінченко О.А. Культура інноваційних кластерів як іміджевая компонента регіонального розвитку. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: економіка і менеджмент. 2017. №1 (22). С. 111–119.*

7. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. К. : НІСД, 2011. 80 с.

8. Манн Р.В. Теоретико-методологічні засади розвитку регіонального менеджменту: особливості, проблеми, перспективи: монографія / Р.В. Манн. – Донецьк: «ВІК», 2013. 382 с.

9. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2012 рік/

Аналітична довідка/Український інститут науково-технічної і економічної інформації / Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. – К., 2013. 217 с.

10. Статистичний збірник. Наукова та інноваційна діяльність України. К. 2013. 287 с.

11. Статистичний збірник. Наукова та інноваційна діяльність України. К. 2016. 141 с.

Розділ 1.4

1. Биркович Т. І. Особливості формування енергетичних кластерів: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Економіка та держава*. 2012. № 10. С. 96–98.

2. Бузько І., Вартанова О. Формування здатності управління знаннями в інноваційних процесах. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Серія: економічна. Донецьк: ДонНТУ, 2011. Вип. 39-1. С. 221–227.

3. Вартанова О. В. Імплементация компетенції підприємства в інноваційні процеси підприємства. *Крымский экономический вестник*. 2013. № 1 (02). Т. 1. С. 59–61.

4. Гречана С. І., Заблудська Д. В. Сучасні організаційні форми міжрегіонального співробітництва. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*. 2015. № 6 (223). С. 22–31.

5. Гулак Д. В. Перспективи засад кластеризації регіональних ринків електричної енергії. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. Херсон. нац. техн. ун-т. 2013. № 12 (1). С. 39–43.

6. Квач Я. П., Борисова Л. П. Розвиток інноваційного підприємництва у рамках кластерів як джерело економічного зростання регіону. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 1. С. 127–133.

7. Кластери як інструмент регіонального розвитку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Феодосія, 16–20 лип. 2012 р.) / за ред. проф. В. В. Мамонової). Харків: ХарПІ НАДУ, 2012. 115 с.

8. Кудрявець Є. В. Засади європейської політики створення інноваційних кластерів та поглибленої взаємодії з Україною. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 64–72.

9. Оскольський В. Кластеризація – вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України. *Економіка України*. 2014. № 11. С. 4–16.

10. Офіційний сайт Cleantech Cluster Energie. URL: <http://www.oec.at>

11. Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 № 691-2012-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-p>

12. Програма підтримки кластерів в Україні: принципи розробки та

ключові особливості: Німецька консулт. група «Ін-т екон. дослідж. та політ. консулт.» URL: https://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2016/01/PP_04_2015_ukr.pdf

13. Продіус Ю. І., Ткаченко А. М. Кластерна форма організації підприємств як головний напрямок регіонального розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 1. С. 136–141.

14. Черних В. В. Міжнародні кластери: економічна сутність і класифікація. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 118 (1). С. 203–213.

15. Энциклопедический словарь бизнесмена: Менеджмент, маркетинг, информатика / под общ. ред. М. И. Молдованова. Київ: Техніка, 1993. 856 с.

16. Renewable Energy Hamburg Cluster Profile – German Energy Policy. URL: <https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Meta/Events/Invest/2012/Reviews/Renewables/Downloads/Offshore-investoren-reise-hamburg-2012/presentation-offshore-wind-jan-rispens.pdf?v=2>.

Розділ 1.5

1. Карпенко К.В. Роль кластерных структур в социально-экономическом развитии экономики мезоуровня. *Экономика развития и региона*. 2011. № 12. С. 161–169.

2. Костюк Ю. К. Особливості об'єднання фінансових установ у фінансові кластери. URL : [http://khibs.edu.ua/2\(9\)2010/R2/23.PDF](http://khibs.edu.ua/2(9)2010/R2/23.PDF).

3. Організація забезпечення створення фінансових кластерів транскордонного співробітництва: монографія / Наук. ред. та кер. кол. авт. д.е.н., проф. Н. М. Внукова. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. 104 с.

4. Формування системи довіри та захисту прав споживачів фінансових послуг: монографія [за ред. проф. Внукової Н.М.]. – Х. : АДВА, 2010. 188 с.

5. URL:http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=10345656&cat_id=8436160

Розділ 1.6

1. Білоцерківський В. Я. Історія України: навчальний посібник. – К: Центр учбової літератури, 2007. 535 с.

2. Брицький П. П. Німці, французи і англійці про Україну та український народ у XVII–XIX століттях: [монографія] / П. П. Брицький, П. О. Бочан; М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці: Технодрук, 2011. 308 с.

3. Вербицька П. В., Хома І. Я. Історія української культури: європейський контекст: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 301 с.
4. Волковинський В. М., Хоптяр Ю. А. Столипінська аграрна реформа // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2012. — Т. 9 : Прил – С. – С. 859.
5. Голиков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник / А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. 320 с.
6. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX — XX ст. К., 1996.
7. Злупко С.М. Історія економічної думки в Україні // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2005. – Т. 3. С. 598.
8. Зоткін А. Патерналізм в українському суспільстві / А. Зоткін // Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: Аналітичні матеріали [за ред. В.Ворони, М.Шульги]. – К.: Інститут соціології НАН України, 2011. Том 1. С. 236–244.
9. Лазанська Т. І. Землевпорядні губернські та повітові комісії // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2005. Т. 3. С. 338.
10. Литвин В. М. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. [ред. рада: Г. В. Боряк та ін.] ; НАН України. Інститут історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. Т. 1. 696 с.
11. Петти В., Смит А., Риккардо Д., Кейнс Дж., Фридмен М. Класика економічної думки: Сочинення. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 896 с. (Серія «Антологія думки»). – С. 77.
12. Романчук Я. Капіталізм для України. URL: <https://reed.media/capitalism-for-ukraine/>.
13. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. – М.: ЕКСМО, 2007. (Серія: Антологія економічної думки). 960 с.
14. Сурай А.С. Критеріальний відбір показників функціонування ділового середовища регіонів України. *Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету «Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції»*. Вип. 23(12). Том 2. – Херсон: ХНТУ, 2016. С. 44–48.
15. Сурай А.С. Освітні умови як елемент розвитку ділового середовища регіону. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. Одеса, Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2016. Вип.10. С. 257–261.
16. Ткачов А. Н., Луценко Є. В. Якість життя населення, як інтегральний критерій оцінки ефективності діяльності регіональної адміністрації. *Науковий журнал КДАУ*.

17. Характеристика України за Індексом економічної свободи // Оф. сайт Heritage Foundation. URL: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine>.
18. Шихирев П.Н. Введение в деловую культуру / Гос. Ун-т управления; Нац. Фонд подготовки фин. и управленческих кадров. М.: ОАО «Типография «НОВОСТИ», 2000, С. 45.
19. Inglehart R. Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in Forty-Societies. Princeton University Press, 1997.

Розділ 1.7

1. Зінченко О.А. Вплив підтримки малого бізнесу на формування іміджу регіону. *Економіка та суспільство*. 2017. № 8. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.
2. Замятин Д. Н. Постгеография: Капитал(изм) географических образов. – СПб.: Гуманитарная академия, 2014. 592 с.
3. Анхолт С. Брендинг: дорога к мировому рынку. – М.: Кудиц-Образ, 2004. 272 с.
4. Dowling G. Creating Corporate Reputations: Identity, Image, and Performance. UK: Oxford University Press, 2001.
5. Образы государств, наций и лидеров / Под ред. Е. Б. Шестопал. – М.: Аспект Пресс, 2008. 288 с.
6. Мертон Р.К. Социальная теория и социальная структура. – М.: АСТ, 2006. 873 с.
7. Зінченко О.А. Вплив інноваційних кластерів на формування позитивного іміджу регіону. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2016. № 23 (12). Том 2. С.31-37.
8. Україна у цифрах 2015. Статистичний збірник за заг. ред. І.М. Жук. – К. 2016. 239 с.
9. Формування мережі наукових парків як полюсів зростання інноваційної економіки (на прикладі Придніпровського регіону) / І. Ю. Підоричева, В. І. Ляшенко, Н. В. Осадча // Держава та регіони (Серія: Економіка та підприємництво). 2014 р. № 6 (81). С. 111–121.
10. Наука, технологій та інновації в Дніпропетровській області. URL: <http://www.dnestrstat.gov.ua/statinfo%202015/ni>.
11. Наука, технології та інновації в Запорозькій області. URL: http://www.zp.ukrstat.gov.ua/images/stories/2.5.2_Nauka.

Розділ 2.1

1. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 1160-IV від 11.09.2003 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

2. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» № 4618-VI від 22.03.2012 р. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124618.html.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки» від 28.08.2013 №641. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80>.

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» № 504-р від 24.05.2017 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80>.

5. Сучасні вимірники рівня розвитку структурних та інституціональних характеристик національної та глобальної економік: навч.-метод. посіб. / В. В. Козюк [та ін.]; за ред. В.В. Козюка. – 2-ге вид., випр. і доп. – Тернопіль: Вектор, 2015. 248 с.

6. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016 рік. Аналітичний звіт: національний та регіональний виміри. URL : http://www.ier.com.ua/files/Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf.

7. Global Entrepreneurship Index 2016. URL : <https://thegedi.org/2016-global-entrepreneurship-index>.

8. SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2016. Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe. URL : http://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2016_9789264246249-en.

9. Doing Business: Measuring Business Regulations. The World Bank Group. URL : <http://www.doingbusiness.org/>.

Розділ 2.2

1. Захарова О.В. Закономірності управління знаннями на рівні підприємства як інструмент досягнення країною стану економіки знань. *Вісник ЧДТУ*: зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 43 . Ч. II. Черкаси: ЧДТУ, 2016. С. 29–36.

2. Федулова Л.І. Організаційно-інституційні передумови формування технологічний кластерів як точок росту економіки України. *Наука та інновації*. 2011. Т.7. № 2. С. 25–34.

3. Інституціональні основи інноваційного розвитку економіки: Навчальний посібник / За заг. ред. В.Є. Новицького. – К.: КНТ, 2008. 360 с.

4. Канищенко Н. Г. Кластери як фактор інноваційного розвитку регіонів / Н. Г. Канищенко // Роль інноваційних моделей розвитку у підвищенні конкурентоздатності товарів та послуг: Матеріали VIII Всеукраїнської

науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. – Донецьк, 2006. – С. 11–113.

5. Соколенко С. О вкладе ТПП в устойчивое социально-экономическое развитие Украины. URL : <http://ucluster.org/sokolenko>.

6. Плаксюк О.О. Європейський досвід підтримки малого бізнесу з позиції гармонізації сучасних економічних інтересів. *Вісник ЧДТУ*: зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 45. Ч. II. Черкаси: ЧДТУ, 2017. С. 82–89.

7. Канищенко Н. Г. Кластеризація як чинник конкурентоспроможності національно економіки. : дис. ... канд. наук: 08.00.01 – 2009.

8. Solvell O. Clusters. Balancing Evolutionary and Constructive Forces / Silvell I. – 2009. URL: <http://www.clusterresearch.org/redbook.htm>. P.63, 70.

9. Соколенко С. И. Кластерная модель: опыт мировой и стран с переходной экономикой // Organization for security and co-operation in Europe united nations economic commission for Europe regional forum «Public-Private Co-operation in Industrial Restructuring» 2-3 November 2004, Almaty, Kazakhstan.

10. Бутенко А.І., Лазарева Є.В. Феномен кластера у формуванні інноваційної моделі економіки регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 2. С. 25–28.

11. Соколенко С. І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів. URL : <http://ucluster.org/sokolenko/2008/06/posylennya-konkurentozdatnosti-ekonomiki-ukrajini-na-osnovi-klasteriv/>.

12. Теоретичні засади кластерної економіки: питання балансування та гармонізації економічних інтересів / Фінагіна О.В. Бойко А.І. Плаксюк О.О. // Трансформаційні перетворення економічних систем: виклики сучасності: монографія / За загальною редакцією Прямухіної Н.В. – Київ: Кондор-Видавництво, 2017 – С. 168–178.

13. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: в 3 т.– Т.2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – К.: Фенікс, 2007. 564 с.

14. Потапенко Т. П., Панкова Л.І. Методичні аспекти оцінки ефективності інноваційного середовища України, як умова розвитку бізнес-інкубації. *Науковий журнал «Інтелект ХХІ»*. 2016. №6. С. 187–197.

Розділ 2.3

1. Бай С. І., Яцишина К. В. Інвестиційно-інноваційний потенціал України в контексті світового науково-технологічного розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія : Економічні науки. 2008. № 3, т. 2. С. 70–75.

2. Баранюк А. П. Державна підтримка діяльності малих підприємств / А. П. Баранюк, А. О. Музичишина, І. Д. Пополітова // Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами : економічний і соціальний аспекти : зб. статей та доповідей II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, 14–15 травня 2009 р. / МОНУ, Хмельницький нац. ун-т, Ін-т економіки та упр. Т. 2. – Хмельницький, 2009. – С. 11–13.

3. Бізнес-інкубування та інноваційні центри : сучасні технології підтримки підприємництва і розвитку інноваційної економіки. URL : <http://academia.org.ua>.

4. Бліннікова О. В. Інформаційна база формування науково-технічної та інноваційної політики в регіоні. *Вісник Прикарпатського університету* [гол. ред. М. Д. Романюк]. (Серія : Економіка). Вип. 5. Івано-Франківськ, 2007. С. 42–47.

5. Бутняров А. Сприятливий інвестиційний клімат країни – запорука залучення іноземних інвестицій. *Ринок цінних паперів України*. 2008. № 3–4. С. 29–32.

6. Головатюк В. М. Соловйов В. П. Проблеми поліпшення інноваційної сприятливості регіональних економ. *Регіональна економіка*. 2009. № 1. С. 89–98.

7. Іщук С. О. Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку економіки регіону. *Регіональна економіка*. 2008. № 3. С. 248–249.

8. Маслак О. О., Жежуха В. Й., Григоренко О. В. Основні проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств регіону. *Регіональна економіка*. 2008. № 2. С. 161–169.

9. Нежиборець В. А. Інноваційна інфраструктура : проблеми, перспективи, рішення. *Фінанси України*. 2009. № 4.

10. Симоненко В. К. Становлення інноваційної моделі розвитку економіки України : проблеми центральної влади і регіонів. *Регіональна економіка*. 2009. № 3. С. 7–15.

11. Сурай А. С. Інноваційні умови як тригер розвитку ділового середовища регіону. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 5 (11). Ч. 2. Серія «Економічні науки». – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. – С.91–96.

12. Шмігельська З. К. Інноваційна привабливість регіону : фактори та умови підвищення. *Університетські наукові записки* (Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького). 2010. № 2. С. 136–145.

Розділ 2.4

1. Меркулов Н. Н. Использование кластерного подхода при формировании промышленной политики. *Економіка промисловості*. 2006. № 1. С. 81–87.

2. Регіональна економіка : підручник : затв. МОНУ / Є. П. Качан, Г. П. Баб'як, Л. П. Запорожан [та ін.] ; за ред. Є. П. Качана. – Київ : Знання, 2011. 670 с.
3. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України/ За наук. ред. Л.Г. Чернюк: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. 728 с.
4. Світова економіка. Навч. посіб. / За редакцією Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвінової – К.: Центр учбової літератури, 2010. 328 с.
5. Сич Є. М. Бойко О. В. Національна кластерна політика забезпечення конкурентоспроможності країни на ринку транспортних послуг. URL : jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article
6. Ульяновченко Ю. О. Методологічні підходи до формування кластерної політики в аграрній сфері. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 1. С. 10-18.
7. Boekholt P. and Thulaux B. Overview of Cluster Policies in International Perspective. A Report for the Dutch Ministry of Economic Affairs, Technopolis, 1999.

Розділ 2.5

1. Баранюк А. П. Державна підтримка діяльності малих підприємств / А. П. Баранюк, А. О. Музичишина, І. Д. Пополітова // Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами : економічний і соціальний аспекти : зб. статей та доповідей II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, 14–15 травня 2009 р. / МОНУ, Хмельницький нац. ун-т, Ін-т економіки та упр. Т. 2. – Хмельницький, 2009. – С. 11–13.
2. Васильконова Е. О. Імідж території в управлінських інструментах: питання стратегії та тактики. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. (Серія «Економіка»). Вип. 293, т. XV. – Донецьк : ДонДУУ, 2014. – С. 264–274.
3. Васильконова Е. О. Розвиток теорії іміджу територій як активного інструменту регіонального менеджменту. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 12. С. 463–468.
4. Васильконова Е. О. Формування іміджу регіону як складової стратегії сталого розвитку за умов глобалізації. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. (Серія «Економічні науки»). Вип. 40, ч. IV. — Черкаси : ЧДТУ, 2015. – С. 120–127.
5. Солоха Д. В., Фінагіна О. В. Імідж регіону: питання інформаційного відображення та управлінських технологій регулювання // Стратегія економічного розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів : зб. наук. праць Донецьк. держ. ун-ту управління. – Донецьк : ДонДУУ, 2014.

6. Сурай А.С. Оцінювання рівня розвитку ділового середовища: глобальний та регіональний аспекти. *Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного університету*. Вип. 42. Ч. 2. Серія «Економічні науки». – Черкаси: ЧДТУ, 2016. – С. 67-80.

7. Сурай А.С. Теорія та методологія національної моделі ділового середовища: культурно-ментальні детермінанти. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 6. Ч. 1. Серія «Економічні науки». – Запоріжжя: ЗДІА, 2016. – С. 66-72.

8. Фінагіна О.В. Ринкова трансформація в регіоні: особливості розвитку та діагностування: Монографія / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 228 с.

9. Щорічна оцінка ділового клімату 2016. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2225568-v-ukraini-dodalosa-dilovogo-optimizmu-doslidzenna.html>.

Розділ 2.6

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

2. Білецька Л.В. «Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка» Підручник. 2-ге вид. перероб. та доп. / Л.В. Білецька, О.В. Білецький, В.І. Савич. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і голов. ред. Бусел В.Т.]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

4. Гладій Н.В. Особливості поглиблення агропромислової інтеграції. *Економіка АПК*. 2005. № 12. С.55–58.

5. Гронтковська Г.Е. Міжнародна економіка: навч. посіб. / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 384 с.

6. Економічна інтеграція. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL : <https://uk.wikipedia.org>.

7. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: монографія [за ред. С. У. Гончаренка]. – Львів: Світ, 1999. – 302 с.

8. Кравчук І.І. Регіональні аспекти інтеграції агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2000. № 10. С. 45–47/

9. Мартинюк І. І., Романишин С. Б. Міжнародна агропромислова інтеграція. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 776. С. 369–373.

10. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. URL : <http://slovopedia.org.ua>.

11. Педагогічний словник / [за ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д.]. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
12. Соціолого-педагогічний словник / [укл. С. У. Гончаренко, В. В. Радул, М. М. Дубінка та ін.; за ред. В. В. Радула]. – К.: «ЕксОб», 2004. – 304 с.
13. Сурай А. С. Теорія та методологія національної моделі ділового середовища: культурно-ментальні детермінанти. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 6(1). С. 66–71.
14. Тлумачний словник української мови / [ред.: Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига]. – Харків: Синтекс, 2002. – 672 с.,
15. Шпикуляк О.Г. Інститут аграрного ринку: [монографія] / О.Г. Шпикуляк// К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 480 с.
16. Яковлев И.П. Интеграция высшей школы с наукой и производством. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1987. – С. 126.

Розділ 2.7

1. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. – М.: Политиздат, 1978. – 907 с.
2. Руденко М. Д. «Енергія прогресу» (Нариси з фізичної економії). – Тернопіль. В - во «Джура», 2004 р.
3. Рангар Фриш. От утопической теории к практическому приложению: случай эконометрики. // *Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков. Т.V. Всемирное признание: Лекции нобелевских лауреатов/ под. ред. Ю.А. Ольсевича – Кн. 1- М. Мысль. 2004. – 767 с.*
4. Гонтарева І.В. Поняття вартості при оцінці ефективності діяльності підприємства. *Управління розвитком*. 2015. № 2 (180). С. 60–65.
5. Энгельс Ф. Анти – Дюринг. – М.: Полииздат, 1978. – 358 с.
6. Людвиг фон Мизес. Человеческая деятельность. // *Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков. Т.IV. Век глобальных трансформаций. / под. ред. Ю.А. Ольсевича – Кн. 1- М. Мысль. 2004. – 942 с.*
7. Шумпетер, Й. Исследование предпринимательской прибили, кредита, процента и цикла конъюнктуры : пер. с нем. – М.: Прогресс, 1982. – 453 с.
8. Ельмеев Я.Я. Человек труда вместо человеческого капитала: Перспективы человека в глобализирующемся мире / Я. Я. Ельмеев; под ред. В. В. Парцван. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2003. – С. 319–351.
9. Гигорян Г. М. Категория труда и ее метаморфозы в экономической науке. *Социальная экономика*. 2004. № 1-2. С. 51–72.
10. Чухрай, Н.І. Сучасна модель розвитку суспільства: інноваційне марнотратство чи об'єктивна необхідність? *Бізнес інформ*. 2012. № 5. С. 8–12.

11. Кендюхов О. В., Ягельська К. Ю. Економічний підхід до визначення часу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 3. С. 141–148.
12. Володарський Є. Т. Метрологічне забезпечення вимірювань і контролю навч. пос. / Є.Т.Володарський, В. В. Кухарчук, В. О.Подроженко, Г.Б.Сердюк. – Вінниця: ВДГУ, 2001. – 244 с.
13. Пономаренко, В.С., Малярець Л. М. Багатовимірний аналіз соціально-економічних систем : навч. пос. – Харків: ХНЕУ, 2009. – 384 с.
- 14.Кабанець І. А. Дослідження методичних основ оцінки логістики руху додаткового продукту в умовах інноваційної діяльності // *Технологический аудит и резервы производства*. – Харків : 2016. – № 3/4 (29). – С. 22–27.
15. Кабанець І. А. Методичні основи особистої економічної відповідальності персоналу. *Управління розвитком*. 2015. № 3 (181). С. 151–157.

Розділ 2.8

- 1.Аникин Б.А., Рудая И.Л. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 320 с
- 2.Брагінський В. В. Розвиток транспортно-логістичної системи як форма реалізації транзитного потенціалу України // *Державне управління: теорія і практика*. 2011. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/index.htm>.)
- 3.Дикань В. Л., Кузьменко А. В. Маркетингово-логістичний підхід щодо розвитку транспортно-логістичної інфраструктури підприємств залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 51. С. 9–16 .
4. Іртищева І. О., Мінакова С. М., Христенко О. А. Структура транспортно-логістичної системи України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 146–149.
- 5.Кизим А. , Мищенко Л., Шевченко И. Особенности и тенденции организации инвестиционных процессов в сфере развития транспортно-логистической инфраструктуры промышленности. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. 2014. Вып. 31. С. 2–16.
6. Колодка Я. В. Аутсорсинг в логістиці: переваги та недоліки. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2014. Вип. 4. С. 93–96.
- 7.Матвій І.Є. Роль логістичної інфраструктури та аутсорсингу у забезпеченні ефективної діяльності підприємства. *Вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка”*. 2007. № 580. С. 450.
- 8.Мішенін Є. В., Коблянська І.І. Логістичні основи сталого соціально-економічного розвитку регіону. *Вісник сумського національного аграрного університету*. 2014. №5(60). С. 208.
- 9.Пасічник А. М., Кутирєв В. В. Світовий досвід створення транспортно-логістичної інфраструктури: стан та перспективи застосування в Україні /

Вісті Автомобільно-дорожнього інституту: науково-виробничий збірник – ДВНЗ «ДонНТУ» АДІ. – Горлівка, 2011. – № 2(13). – С. 121–128.

10. Питуляк Н. С. Логістична система – основа підвищення ефективності функціонування підприємств сфери послуг. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 218–221.

11. Токмакова І. В., Перспективи розвитку транспортно-логістичного бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 34.

12. Хвищун Н. В. Принципи логістичного забезпечення розвитку регіону. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 749 : Логістика. С. 507–511.

13. Шаповал С. С., Леженко В. О. Перспективи розвитку логістичного аутсорсингу в Україні. *Праці Одеського політехнічного університету*. 2011. № 1. С. 273–277.

14. Шарчук Т. В. Логістичний аутсорсинг - шлях до оптимізації управління бізнес-процесами підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 633 : Логістика. С. 772–780.

15. Halvey, J.K., Melby, V.M. (2007). *Business process outsourcing: process, strategies, and contracts*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. 584 p.

Наукове видання

Колектив авторів:

Фінагіна О. В., Захарова О. В., Скібська К. О. (1.1); Григор О. О., Якушев О. В. (1.2); Манн Р. В., Андрєєва К. А., Чернишов О. Ю., Плигач К. Д. (1.3); Білан О. В., Гулак Д. В., Трояновський В. Є. (1.4); Панкова Л. І., Панков М. О., Матвієнко О. Д. (1.5); Сурай А. С., Денисенко Т. О., Грамотенко А. С. (1.6); Зінченко О. А., Горохова Л. П. (1.7); Проданова Л. В., Котляревський О. В., Гавриленко Я. В. (2.1); Бойко А. І., Плаксюк О. О., Беспалько Т. І. (2.2); Яценко О. В., Бітюк І. М., Ткаченко І. П. (2.3); Панкова Л. І., Потапенко Т. П., Кучер А. В. (2.4); Пашкевич М. О., Васильконова Е. О., Пріхно І. М. (2.5); Солоха Д. В., Чумаченко Ю. С., Борецька Ю. В. (2.6); Кабанець І. А. (2.7); Осипова Є. Л. (2.8)

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
В УКРАЇНІ:
ПИТАННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ТА
БІЗНЕС-ІНКУБАЦІЇ**

(українською мовою)

Колективна монографія

Підписано до друку 19.12.2017р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний,

Гарнітура Times New Roman. Умов. друк. арк. 9,18. Обл.-вид. арк. 11,6

Тираж 300 прим.

Видавець ФОП Пономаренко Р.В.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців.

Серія ДК № 3863 від 19.08.2010р.

18000, Україна, м. Черкаси, вул. Смілянська, 120/1,

тел./факс: (0472) 63-69-15, 50-30-03

e-mail:druk_r@ukr.net

www.everest.ck.ua

Віддруковано і виготовлено

в друкарні ФОП Пономаренко Р.В.,

18000, Україна, м. Черкаси, вул. Смілянська, 120/1,

тел./факс: (0472) 63-69-15, 50-30-03

e-mail:druk_r@ukr.net

www.everest.ck.ua